

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2535/2021

Datum rozhodnutí: 12. října 2022

Závěr: Úprava odpovědnosti za škodu za neuzavření smlouvy, o které bylo jednáno, rozlišuje dvě zcela rozdílné situace. Ustanovení § 1728 občanského zákoníku dopadá na případy, kdy strana zahájí jednání a pokračuje v něm, aniž by vůbec měla vůli smlouvu uzavřít, přičemž je nerozhodné, do jaké fáze se předmluvní jednání dostala. Právní úprava nároku na náhradu škody způsobené ukončením jednání o uzavření smlouvy bez spravedlivého důvodu podle § 1729 občanského zákoníku vychází z obecného pravidla, že při respektování zásady smluvní volnosti lze chování jednoho z potencionálních smluvních partnerů považovat za protiprávní za předpokladu, že jednání o uzavření smlouvy dospělo do stadia, kdy jedna ze stran byla v důsledku chování druhé strany v dobré víře, že smlouva bude uzavřena (uzavření smlouvy se jí jeví jako vysoce pravděpodobné), a druhá strana ukončila jednání o uzavření smlouvy, aniž k tomu měla spravedlivý důvod. Obecně nelze spravedlivý důvod vymezit, neboť je třeba posuzovat okolnosti konkrétního jednání. Odpovědnost za újmu vzniklou ukončením kontraktačního jednání bez spravedlivého důvodu má však být spíše výjimkou, nikoli pravidlem, a posouzení spravedlivosti důvodu, a tudíž poctivosti či nepoctivosti jednání, nesmí být příliš přísné.

Obsah: Spor byl veden o náhradu škody, která měla vzniknout v důsledku ukončení jednání o smlouvě. Žalobkyně vstoupila do jednání s městem, na jehož pozemcích se zčásti nacházela stavba ve vlastnictví žalobkyně, s cílem prodat stavbu městu. Část stavby se však nacházela na pozemcích třetí osoby na základě časově omezené smlouvy o výpůjčce. Město rozhodnutím svých orgánů schválilo koupi stavby za podmínky, že žalobkyně doloží takový právní vztah k pozemkům, na kterých je stavba umístěna, který umístění stavby na pozemcích umožňuje. Žalobkyně proto předložila návrh dodatku ke smlouvě o výpůjčce pozemků, který by

prodloužil právo užívat pozemky ve vlastnictví třetí osoby za účelem umístění stavby. Třetí osoba s tímto řešením souhlasila a byla připravena dodatek uzavřít. Žalované město však tuto konstrukci odmítlo akceptovat. V návaznosti na další jednání o dalším osudu stavby, která k výsledku nevedla, předložila žalobkyně žalovanému již uzavřenou smlouvu zajišťující možnost užívání pozemků pro účely umístění stavby. Orgány města následně rozhodly o zrušení původního usnesení, které koupi stavby schvalovalo. Tím jednání o koupi stavby skončilo a žalobkyně se obrátila na soud s nárokem na náhradu škody. Soud prvního stupně žalobu zamítl. Dovodil, že jednání o uzavření kupní smlouvy nedospěla tak daleko, aby se žalobkyni mohlo uzavření smlouvy jevit vysoce pravděpodobným. Bylo zřejmé, vzhledem k nejednoznačným užívacím vztahům k pozemkům, že nejdříve musí být tento problém vyřešen. Předložením již uzavřené smlouvy o užívacích právech k pozemkům pod stavbou nebyla podmínka stanovená městem splněna, protože užívací právo k pozemkům bylo zajištěno opět jen na dobu určitou. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Na rozdíl od soudu prvního stupně věc posuzoval podle § 1729 občanského zákoníku, nikoliv podle § 1728, jak učinil soud prvního stupně. Podle § 1728 občanského zákoníku odpovídá jedna strana při ukončení jednání kdykoli během kontraktačního procesu za škodu vzniklou tím, že uvedla druhou jednající stranu v omyl, zatímco podle § 1279 o. z. při ukončení jednání o smlouvě od chvíle, kdy se její uzavření začalo jevit vysoce pravděpodobným, není deliktem neuzavření smlouvy, protiprávním je ukončení jednání bez spravedlivého důvodu, tedy bez takového důvodu, který mohla druhá strana při náležitě obezřetnosti předvídat nebo o němž byla informována. Jako spravedlivý důvod by měla být posouzena každá racionální úvaha jednající strany, vycházející z objektivní skutečnosti, ale i z obhajitelného subjektivního přesvědčení, podloženého konkrétními okolnostmi v daném místě a čase. Podmínka doložení existence právního titulu opravňujícího žalobkyni k užívání pozemků třetí osoby byla pochopitelná, určitá a srozumitelná, žalobkyně ji však splnila opožděně,

až po 18 měsících, během nichž navíc projevila vůli daný prodej nerealizovat, proto měl žalovaný spravedlivý důvod ukončit kontrakční proces, v jehož průběhu se nezachoval nepoctivě, neuvedl žalobkyni v omyl, ani nelze dovodit, že by vznikl omyl u žalobkyně připustil či jeho vzniku nezabránil. Žalobkyně v podaném dovolání namítala, že otázka vztahu § 1728 a § 1729 občanského zákoníku dosud nebyla Nejvyšším soudem řešena. Ustanovení § 1729 občanského zákoníku je speciálním ustanovením k § 1728 občanského zákoníku a kritériem pro jejich rozlišení je zjištění konkrétní úrovně smluvních jednání. Věc lze posoudit podle § 1729 odst. 1 občanského zákoníku v případě, je-li prokázáno, že jednání stran dospěla tak daleko, že se uzavření smlouvy jeví jako vysoce pravděpodobným. Teprve pokud tomu tak bylo, lze zkoumat, zda strana, která ukončila jednání o smlouvě, k tomu měla spravedlivý důvod. Odvolací soud neuvedl, zda měl podmínky citovaného ustanovení za naplněné, především není zřejmé, zda měl za to, že jednání mezi stranami dospěla tak daleko, že se uzavření smlouvy jeví jako vysoce pravděpodobné. Přesto hodnotil pohnutky žalovaného k ukončení jednání jako spravedlivé a odůvodněné. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným, nikoliv však důvodným. Úprava tzv. předmluvní odpovědnosti stojí na obecné povinnosti jednat poctivě (§ 6 občanského zákoníku), a to i při jednání o uzavření smlouvy. Možnost vzniku povinnosti k náhradě škody mezi kontrahenty v situaci, kdy předmluvní jednání ještě nebyla završena uzavřením smlouvy, upravuje občanský zákoník v § 1728 a § 1729. Podmínky pro vznik povinnosti k náhradě škody jsou v obou ustanoveních rozdílné, proto je třeba mezi nimi rozlišovat. Ustanovení § 1728 občanského zákoníku dopadá na případy, kdy strana zahájí jednání a pokračuje v něm, aniž by vůbec měla vůli smlouvu uzavřít, přičemž je nerozhodné, do jaké fáze se předmluvní jednání dostala. Právní úprava nároku na náhradu škody způsobené ukončením jednání o uzavření smlouvy bez spravedlivého důvodu (§ 1729 občanského zákoníku) vychází z obecného pravidla, že při respektování zásady smluvní volnosti lze chování jednoho z potencialních smluvních partnerů považovat za protiprávní za předpokladu, že jednání o uzavření smlouvy dospělo do stadia, kdy jedna ze stran byla v důsledku chování druhé strany v dobré víře, že smlouva bude uzavřena (uzavření smlouvy se jí jeví jako vysoce pravděpodobné), a druhá strana ukončila

jednání o uzavření smlouvy, aniž k tomu měla spravedlivý důvod. Jestliže tedy strany vedou jednání poctivě a s úmyslem smlouvu uzavřít, pak může kterákoli strana bez dalšího svobodně jednání ukončit, to však jen do chvíle, kdy se druhé straně začne uzavření smlouvy jevit jako vysoce pravděpodobné. Poté lze bez následků ve smyslu § 1729 odst. 2 občanského zákoníku ukončit smluvní jednání jen ze spravedlivého důvodu. Co je oním spravedlivým důvodem pro ukončení kontrakčního procesu, nelze říci obecně, vždy bude záležet na okolnostech konkrétního jednání. Případná odpovědnost za újmu vzniklou ukončením kontrakčního jednání bez spravedlivého důvodu má však být spíše výjimkou, nikoli pravidlem, a posouzení spravedlivosti důvodu, a tudíž poctivosti či nepoctivosti jednání, nesmí být příliš přísné. Jako spravedlivý důvod by pak měla být posouzena každá racionální úvaha jednajících stran, vycházející z objektivní skutečnosti, ale i z obhajitelného subjektivního přesvědčení podloženého konkrétními okolnostmi v daném místě a čase. V daném případě žalobkyně ne tvrdila a ze skutkových zjištění soudů obou stupňů nevyplývá, že by žalovaný vstoupil v jednání o prodeji nemovitosti, aniž by měl skutečně v úmyslu kupní smlouvu uzavřít. Závěr o odpovědnosti za neuzavření smlouvy podle § 1728 odst. 1 občanského zákoníku tak nepřichází v úvahu. Podstatné pro posouzení případné odpovědnosti žalovaného podle § 1729 občanského zákoníku je zjištění, zda se jednání mezi stranami ke dni 30. 4. 2019 nacházela v takovém stadiu, že žalobkyně mohla uzavření smlouvy pokládat za vysoce pravděpodobné. Žalovaný v souladu se zákonem o obcích projevilo svou vůli formou usnesení zastupitelstva ze dne 30. 5. 2017, jímž souhlasil s uzavřením kupní smlouvy s žalobkyní po splnění podmínky, že žalobkyně „doloží takový právní vztah k pozemkům, na kterých je stavba umístěná, který umístění stavby na těchto pozemcích umožňuje“. Vysoce pravděpodobným se proto uzavření smlouvy mohlo žalobkyni jevit nejdříve po splnění této podmínky. Žalobkyně sama však v listopadu 2017 projevila vůli žalovanému vůli o prodeji dané nemovitosti dále nejednat. Od té chvíle, jak shodně uzavřely soudy obou stupňů, se již žalobkyni (ani žalovanému) nemohlo uzavření kupní smlouvy jevit vysoce pravděpodobným. Proto bez ohledu na to, zda bylo možno pokládat podmínku žalovaného za splněnou doložením smlouvy z 26. 9. 2018 (nebo návrhem na uzavření dodatku k původní smlouvě o výpůjčce), či

nikoli, mohl žalovaný svobodně podle svého uvážení ukončit kontraktační proces, aniž by odpovídal za to, že smlouvu neuzavřel (§ 1729 odst. 1 občanského zákoníku). Žalovaný v souladu se zákonem o obcích projevil svou vůli formou usnesení zastupitelstva ze dne 30. 5. 2017, jímž souhlasil s uzavřením kupní smlouvy s žalobkyní po splnění podmínky, že žalobkyně „doloží takový právní vztah k pozemkům, na kterých je stavba umístěná, který umístění stavby na těchto pozemcích umožňuje“. Vysoce pravděpodobným se proto uzavření smlouvy mohlo žalobkyni jevit nejdříve po splnění této podmínky. Žalobkyně sama však v průběhu doby projevila vůči žalovanému vůli o prodeji dané nemovitosti dále nejednat. Od té chvíle, jak shodně uzavřely soudy obou stupňů, se již žalobkyni (ani žalovanému) nemohlo uzavření kupní smlouvy jevit vysoce pravděpodobným. Proto bez ohledu na to, zda bylo možno pokládat podmínku žalovaného za splněnou doložením smlouvy zajišťující právo k pozemkům, na nichž se stavba nacházela, či nikoli, mohl žalovaný svobodně podle svého uvážení ukončit kontraktační proces, aniž by odpovídal za to, že smlouvu neuzavřel (§ 1729 odst. 1 občanského zákoníku).

Související judikatura: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. 25 Cdo 856/2018, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 2. 2022, sp. zn. 25 Cdo 3062/2021, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2020, sp. zn. 25 Cdo 130/2020.

Relevantní ustanovení: § 1728 a § 1729 občanského zákoníku.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 484/2022

Datum rozhodnutí: 12. října 2022

Závěr: *Námítka neplatnosti postupní smlouvy s výjimkou případů, ve kterých by dlužník prokázal, že postoupení pohledávky mělo za následek změnu (zhoršení) jeho právního postavení, dlužníkovi vůči postupníkovi nepřislouží. Pro možnost zpochybnění smlouvy o postoupení pohledávky ze strany dlužníka je proto nezbytné (vedle případu ujednání dlužníka a věřitele ve smyslu § 1881 odst. 1 občanského zákoníku), aby dlužník tvrdil a prokazoval, že v důsledku postoupení pohledávky nastalo zhoršení jeho právního postavení co do povinnosti plnit novému věřiteli (postupníkovi), tj. aby nastala situace předvídaná ustanovením § 1881 odst. 2 občanského zákoníku (obsah pohledávky by se jejím postoupením k tíži dlužníka změnil).*

Obsah: Řízení se týkalo probíhajícího exekučního řízení. Soud prvního stupně zamítl návrh povinného na zastavení exekuce, odvolací soud usnesení potvrdil. Exekuce byla nařízena pro vymožení pohledávky oprávněného podle vykonatelného usnesení soudu. Oprávněný postoupil vymáhanou pohledávku ve prospěch svého právního zástupce, což bezprostředně poté oznámil povinnému. Následně provedené jednostranné započtení pohledávek povinného v konkrétní výši adresované oprávněnému nemohlo způsobit částečný zánik vymáhané pohledávky, neboť v daném okamžiku plnění přiznané exekučním titulem oprávněnému nenáleželo (oprávněný nebyl v době započtení „věřitelem povinného, a tedy držitelem pohledávky“). Oznámení o postoupení pohledávky dlužníkovi vyvolalo změnu osoby legitimované k přijetí plnění, bez ohledu na to, zda z pohledu dlužníka k postoupení pohledávky vůbec došlo a zda byla tato cese platná či nikoli. Uvedené otázky lze řešit jen ve sporu mezi postupitelem a postupníkem, pro vztah mezi dlužníkem a postupníkem je to zcela lhostejné. Není rovněž podstatné, zda jednostranný zápočet provedl povinný vůči oprávněnému bez zbytečného odkladu, neboť vztah těchto účastníků je stále vztahem původního věřitele a dlužníka, na jejichž poměry ustanovení § 1884 odst. 1 občanského zákoníku nedopadá. Povinný v dovolání uváděl, že v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud nebyla řešena otázka neplatnosti postoupení pohledávky s ohledem na to, že by tímto postoupením došlo ke zneužití práva a poškození dlužníka. V případě, že postoupení pohledávky představuje zřejmé zneužití práva, by měl mít dlužník právo účinně namítnout neplatnost postoupení pohledávky z tohoto důvodu. Postoupení pohledávky mezi oprávněným a jeho právním zástupcem bylo v rozporu s dobrými mravy, neboť tímto způsobem došlo k zneužití práva s cílem poškodit druhou stranu postupovaného závazku (dlužníka – dovolatele). Snahou oprávněného bylo vyjmout vymáhanou pohledávku ze systému vzájemných pohledávek oprávněného a povinného souvisejících se zaniklým sdružením a znemožnit tak povinnému možnost jednostranně započítat proti exekvovanému závazku pohledávky vlastní. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným, nikoliv důvodným. Podle § 1879 občanského zákoníku může věřitel celou pohledávku nebo její část postoupit smlouvou jako postupitel i bez souhlasu dlužníka jiné osobě (postupníkovi). Podle § 1881 občanského zákoníku lze postoupit

pohledávku, kterou lze zcizit, pokud to ujednání dlužníka a věřitele nevyklučuje (odst. 1). Nelze postoupit pohledávku, která zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil (odst. 2). Nejvyšší soud ve své dřívější rozhodovací praxi přijal závěr, že okolnost platnosti smlouvy o postoupení pohledávky není rozhodná z hlediska účinku splnění dluhu postupníkovi, oznámí-li dlužníkovi postoupení pohledávky postupitel. V takovém případě dlužník není oprávněn dožadovat se prokázání smlouvy o postoupení pohledávky a jeho závazek zaniká splněním postupníkovi, i když smlouva o postoupení pohledávky neexistuje (z jakéhokoli důvodu). Oznámení postupitele dlužníkovi o tom, že došlo k postoupení pohledávky, je totiž právní skutečností, se kterou právo poji vznik povinnosti dlužníka plnit postupníkovi. Otázku, zda pohledávka byla skutečně postoupena a zda postoupení bylo platné, lze řešit jen ve sporu mezi postupitelem a postupníkem. Proto také nemusí postupitel dlužníkovi prokazovat, že k postoupení došlo; pro vztah mezi dlužníkem a postupníkem je to totiž lhotečné. Není-li podle hmotného práva pro určení osoby, která je v důsledku postoupení pohledávky a následné notifikace věřitele dlužníkovi oprávněna přijmout plnění s účinky pro splnění dluhu, rozhodné, zda smlouva o postoupení byla platná a zda k ní opravdu došlo, pak tato okolnost nemůže být významná ani v soudním řízení. Námitka neplatnosti postupní smlouvy tak s výjimkou případů, ve kterých by dlužník prokázal, že postoupení pohledávky mělo za následek změnu (zhoršení) jeho právního postavení, dlužníkovi vůči postupníku nepřísluší. Citované právní závěry se uplatní i v poměrech vycházejících z právní úpravy v občanském zákoníku. Tato úprava, která je založena na postoupení pohledávky coby smluvním vztahu postupitele a postupníka, jehož se neúčastní dlužník (není vyžadován jeho souhlas s postoupením pohledávky), zároveň poskytuje dlužníku ochranu v případech, kdy plní původnímu věřiteli (nebyl-li o postoupení postupitelem vyrozuměn nebo mu nebylo postoupením postoupení pohledávky prokázáno) nebo rovněž tzv. nepravému věřiteli (srov. § 1882 odst. 1 a 2 občanského zákoníku). Zmíněná ochrana by logicky nebyla možná, pokud by dlužník na smluvním vztahu postupitele a postupníka participoval a byl bez dalšího legitimován k otevření otázek neplatnosti postupní smlouvy. Pro možnost zpochybnění smlouvy o postoupení pohledávky ze strany

dlužníka je proto nezbytné (vedle případu ujednání dlužníka a věřitele ve smyslu § 1881 odst. 1 občanského zákoníku, k jehož existenci dovolatel nic neuvádí), aby dlužník tvrdil a prokazoval, že v důsledku postoupení pohledávky nastalo zhoršení jeho právního postavení co do povinnosti plnit novému věřiteli (postupníkovi), tj. aby nastala situace předvídaná ustanovením § 1881 odst. 2 občanského zákoníku (obsah pohledávky by se jejím postoupením k tíži dlužníka změnil). V tomto směru dovolatel v obecné rovině argumentoval (pouze) tím, že zhoršení jeho právního postavení lze spatřovat v (následné) nemožnosti započítat svoji pohledávku vůči postupiteli a že oprávněný svoji pohledávku postoupil právě na svého právního zástupce, tedy vznášel námitky svou podstatou bez významu pro platnost posuzovaného postoupení pohledávky, nutno-li zdůraznit, že povinnému zůstává možnost započtení tvrzené pohledávky vůči postupníkovi ve smyslu § 1884 odst. 1 občanského zákoníku nadále zachována.

Související judikatura: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2009, sp. zn. 32 Cdo 4511/2009, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 333/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003, sp. zn. 32 Odo 293/2002.

Relevantní ustanovení: § 1879, § 1881 občanského zákoníku.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 109/2021

Datum rozhodnutí: 31. října 2022

Závěr: *Opravňuje-li procesní plná moc udělená přihlášeným věřitelem advokáta k zastupování věřitele v rámci všech úkonů, k nimž je věřitel oprávněn a povinen v rámci insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, pak zároveň platí, že účinkům plné moci nebrání (není na překážku) skutečnost, že ji zastoupený (nebo jeho zástupce) předložil insolvenčnímu soudu pouze v rámci incidenčního sporu, jehož se účastní. Zástupci účastníka se v občanském soudním řízení písemnost doručuje jen tehdy, byla-li v době odeslání písemnosti soudem vykázána jeho plná moc. Byla-li soudu předložena plná moc až po odeslání písemnosti, není třeba písemnosti zástupci účastníka doručovat, i kdyby v době vlastního doručení byl účastník již zastoupen; rozhodující v tomto směru (z hlediska potřeby doručení písemnosti zástupci účastníka) totiž není den doručení písemnosti, ale den jejího odeslání adresátu.*

Obsah: Rozhodováno bylo v rámci insolvenčního řízení. Insolvenční soud insolvenční řízení zastavil, a to v návaznosti na své předchozí rozhodnutí, kterým odmítl přihlášku pohledávky insolvenčního věřitele, a tedy nezbylo, než řízení zastavit pro zánik podmínek pro vedení insolvenčního řízení. Odvolací soud však usnesení změnil tak, že řízení se nezastavuje. Podstata věci spočívala v následujícím. Insolvenční věřitel se v incidenčním sporu, který zahájil jako žalobce, domáhal určení pravosti a výše své pohledávky, neboť jeho přihlášená pohledávka byla popřena. K žalobě přiložil generální plnou moc udělenou advokátovi. Pokud tedy insolvenční soud usnesení o odmítnutí přihlášky doručil pouze věřiteli, pak pochybil. Měl jej totiž doručit advokátovi, jehož plná moc byla v insolvenčním spise založena, byť na „jiném místě“ (tj. v rámci incidenčního sporu, nikoliv v samotném insolvenčním řízení). Usnesení o odmítnutí přihlášky proto nemohlo nabýt právní moci, nebylo-li řádně doručeno, a tedy nemohlo být zastaveno ani insolvenční řízení. Proti usnesení odvolacího soudu podal dovolání žalovaný insolvenční správce. Dovolával se řešení otázky dosud neřešené, totiž zda se procesní plná moc udělená advokátu k zastupování účastníka insolvenčního řízení (věřitele) a předložená až následně v incidenčním sporu (o žalobě na určení pravosti a výše pohledávky) vztahuje nejen na zastupování v tomto incidenčním sporu, ale na celé insolvenční řízení, tedy i na zastupování věřitele v rámci přihlášky pohledávky, podal-li přihlášku pohledávky jako nezastoupený a neoznámil-li ani následně insolvenčnímu soudu, že má být zastoupen pro celé insolvenční řízení. Žalobce totiž spolu s žalobou o určení pravosti a výše pohledávky předložil procesní plnou moc, která je sice všeobecnou (generální) plnou mocí (opravňuje zástupce ke všem právním jednáním za žalobce), avšak oznámení o převzetí zastoupení učinil advokát právě jen v řízení o incidenční žalobě. Závěr odvolacího soudu, že se taková procesní plná moc „vztahuje bez dalšího i na celé insolvenční řízení“, by podle dovolatele vedl k absurdnímu závěru, že se stejným způsobem uplatní i ve všech ostatních řízeních vedených u insolvenčního soudu; to je však možné jen v případě tzv. prezidiální plné moci založené „v deníku daného soudu“. Skutečnost, že (v insolvenčním řízení) nezastoupený žalobce nepodal opravný prostředek proti usnesení o odmítnutí přihlášky, ačkoliv mu usnesení bylo doručeno do datové schránky, musí jít k jeho tíži

v souladu s obecným právním principem *vigilantibus iura scripta sunt*. Dovolání bylo shledáno přípustným, avšak nikoliv důvodným. Judikatura Nejvyššího soudu je v otázce zastupování účastníka v občanském soudním řízení ustálena v závěru, že účastník se může dát v řízení zastupovat zástupcem, kterého si zvolí a kterým může být především advokát (§ 24 odst. 1, § 25 odst. 1 o. s. ř.). Zástupce, jemuž byla udělena plná moc pro celé řízení (tzv. procesní plná moc), je oprávněn ke všem úkonům, které může v řízení učinit účastník, což odpovídá tomu, aby tomuto zástupci byly doručeny všechny písemnosti (elektronické dokumenty), které by jinak byly doručeny účastníku (§ 28a odst. 1 o. s. ř.). Zástupci účastníka se písemnost doručuje jen tehdy, byla-li v době odeslání písemnosti soudem vykázána jeho plná moc. Byla-li soudu předložena plná moc až po odeslání písemnosti, není třeba písemnosti zástupci účastníka doručovat, i kdyby v době vlastního doručení byl účastník již zastoupen; rozhodující v tomto směru (z hlediska potřeby doručení písemnosti zástupci účastníka) totiž není den doručení písemnosti, ale den jejího odeslání adresátu. Tam, kde je účastník insolvenčního řízení nebo jiný procesní subjekt, jemuž se písemnost doručuje „zvláštním způsobem“, zastoupen zástupcem s procesní plnou mocí, platí o tomto zastoupení pro insolvenční řízení obdobně (v souladu s ustanovením § 20 odst. 1 insolvenčního zákona) ustanovení části první hlavy třetí občanského soudního řádu. Také v poměrech upravených insolvenčním zákonem tedy platí, že na základě pravidla, které insolvenčnímu soudu ukládá doručit soudní písemnost účastníku insolvenčního řízení nebo jinému procesnímu subjektu také „zvláštním způsobem“ (§ 75 odst. 1 insolvenčního zákona), se v případě, že takový účastník nebo jiný procesní subjekt je zastoupen (pro celé řízení) zástupcem na základě zákona, zástupcem na základě plné moci, nebo zástupcem na základě soudního rozhodnutí, tato písemnost doručí pouze tomuto zástupci [nikoli již účastníku (jinému procesnímu subjektu) samotnému]. Doručí-li insolvenční soud účastníku, nebo doručí-li je jak do vlastních rukou advokáta, tak do vlastních rukou účastníka, je doručení do vlastních rukou účastníka neúčinné (pro doložení doručení zvláštním způsobem právně bezcenné). Je-li (pro účely insolvenčního zákona) incidenční spor sporem vyvolaným insolvenčním řízením (o kterém tak stanoví insolvenční zákon), projednávaným v rámci insolvenčního řízení (§ 2 písm. d/ insolvenčního zákona,

§ 160 odst. 1 insolvenčního zákona), pak je od tud zjevné, že (v každém případě) ty skutečnosti nebo důkazy, které tvořily součást insolvenčního spisu před zahájením incidenčního sporu, jsou pro insolvenční soud, který takový incidenční spor rozhoduje, přirozeným zdrojem poznatků jako skutečnosti nebo důkazy, jež mohou mít případně vliv na skutkový stav věci rozhodované incidenčním sporem, a v tomto ohledu je lze bez dalšího považovat za skutečnosti nikoli nové (skutečnosti, které vyšly najevo v průběhu incidenčního sporu). Uprava, která činí z incidenčního sporu spor rozhodovaný „v rámci insolvenčního řízení“ zásadně soudcem, který vede insolvenční řízení (srov. § 160 insolvenčního zákona), má těžít právě z toho, že soudce rozhodující incidenční spor bude dobře obeznámen se všemi okolnostmi týkajícími se průběhu insolvenčního řízení (a bude je moci i aplikovat), včetně toho, že bude schopen zohlednit vzájemnou (věcnou) propojenost některých incidenčních sporů. Žalobce byl v incidenčním sporu zastoupen advokátem, přičemž zastoupení doložil všeobecnou (generální) plnou mocí, která jej opravňovala k zastupování (mimo jiné) ve všech soudních řízeních (a též v rozsahu práv a povinností podle insolvenčního zákona). Insolvenční soud tak měl jednat se žalobcem jako se zastoupeným účastníkem insolvenčního řízení, neboť v době vydání usnesení o odmítnutí přihlášky již mu bylo (mělo být) známo zastoupení účastníka; uvedené platí tím spíše, že (podle obsahu insolvenčního rejstříku) insolvenční věc i incidenční spor projednává v souladu s § 160 odst. 1 insolvenčního zákona stejná soudkyně insolvenčního soudu. Tato skutečnost pak má vliv i na způsob doručení usnesení o odmítnutí přihlášky; doručení usnesení do vlastních rukou žalobci je neúčinné (pro doložení doručení zvláštním způsobem právně bezcenné), neboť správně mělo být usnesení doručeno jeho advokátu. Závěr odvolacího soudu, že usnesení o odmítnutí přihlášky nemohlo nabýt právní moci, neboť nebylo doručeno právnímu zástupci žalobce, a tudíž nemohlo „způsobit ztrátu aktivní legitimace žalobce k zahájení incidenčního sporu“, je tak správný. Proto bylo dovolání zamítnuto.

Související judikatura: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2021, sen. zn. 29 ICdo 154/2020, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 277/2014, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2018, sp. zn. 29 ICdo 86/2016

Relevantní ustanovení: § 24 odst. 1, § 25 odst. 1 a § 28a o. s. ř., § 20, § 71, § 74, § 75 insolvenčního zákona.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky I. ÚS 2987/22

Datum rozhodnutí: 8. prosince 2022

Závěr: *Ve vazebních rozhodnutích je potřeba zhodnotit všechny okolnosti svědčící pro i proti omezení osobní svobody jednotlivce, což musí být náležitě a pečlivě odůvodněno. Povšechné a obecné odůvodnění rozhodnutí, jímž je omezena osobní svoboda, není v souladu s ústavním pořádkem České republiky. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu.*

Obsah: Řízení před obecnými soudy se týkalo vazby stěžovatele. Stěžovatel byl vzat do vazby, následně žádal o propuštění z vazby, avšak žádost byla zamítnuta, přičemž bylo zároveň rozhodnuto, že není přípustná náhrada vazby slibem stěžovatele. Nebyl stanoven ani dohled probačního úředníka a nebyla přijata ani záruka nabídnutá třetí osobou. Obvodní soud totiž shledal, že dosud zjištěné skutečnosti i nadále nasvědčují tomu, že by se stěžovatel mohl dopustit jednání, pro něž je stíhán. Dále zdůraznil, že stěžovatel nepředložil žádnou pracovní smlouvu či jiný důkaz, že má v případě propuštění na svobodu zajištěnou práci. Prohlášení stěžovatele, že by po propuštění mohl být zaměstnán jako zedník a že by si mohl přijít cca na 20 000 Kč měsíčně, které bylo sepsáno na počítači a podepsáno stěžovatelem, nepovažoval obvodní soud za dostatečně vážně míněné a za dostatečnou záruku, která by byla způsobitelná nahradit důvody vazby. Odvolací soud stížnost stěžovatele zamítl, byť s odůvodněním rozhodnutí soudu prvního stupně se neztotožnil. Za nepřiléhavou označil argumentaci obvodního soudu k předloženému příslibu zaměstnání a přisvědčil stěžovateli v tom, že nabídka slibu podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu musí být podle konstantní judikatury pouze stěžovatelem vlastnoručně podepsána, ale text slibu může být sepsán na počítači např. jeho obhájcem. Současně však nedal stěžovateli za pravdu v tom jeho přesvědčení, že příslib zaměstnání je zárukou, že do zaměstnání skutečně nastoupí a pracovní činnost začne vykonávat, neboť z různých důvodů může dojít k nemožnosti do zaměstnání nastoupit. Obvodní soud podle názoru městského soudu nepochybil, když přihlédl

těž k tomu, že stěžovatel je pro trestný čin krádeže stíhán již po páté a že se měl žalovaných skutků dopustit ve zkušební době podmíněného odsouzení, a to mimo jiné pro přečin krádeže. Rovněž konstatoval, že ponechání stěžovatele ve vazbě není v rozporu s tzv. doktrínou zesílených důvodů, když jeho vazba ke dni rozhodování trvala necelé čtyři měsíce, kdy k tomu navíc přibyla, oproti rozhodování o vzetí stěžovatele do vazby, další skutečnost odůvodňující důvod vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu, a to sdělení obvinění pro další přečin krádeže. Důležitá byla podle městského soudu skutečnost, že stěžovatel nemá žádný legální zdroj příjmů a že si tak zřejmě majetkovou trestnou činností opatřuje prostředky k uspokojování základních životních potřeb. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal řadu pochybení obecných soudů, mj. tvrdil, že jeho ponechání ve vazbě bylo v rozporu s tzv. doktrínou zesílených důvodů, neboť orgány činné v trestním řízení nedostály své povinnosti a nepředložily další závažné skutečnosti, které by odůvodňovaly jeho další ponechání ve vazbě. Pod takové důvody podle něj není možné zařadit jeho odsouzení za páchanou trestnou činnost v minulosti či skutečnost, že v současné době nemá žádný stálý zdroj příjmů. Ani další sdělení obvinění jako jediná nová skutečnost nemůže být důvodem pro trvajícím zbavení osobní svobody. Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. Ochrana osobní svobody nepochybně představuje jedno z nejvýznamnějších základních lidských práv a zásahy do něj musí být činěny citlivě a přiměřeně. Rozhodnutím, jimiž je osobní svoboda omezena či odňata, musí být věnována mimořádná pozornost vzhledem k tomu, že jde o výrazný zásah do osobní svobody jednotlivce. Rozhodování o vazbě je rozhodováním o osobní svobodě jednotlivce, která představuje v demokratickém a právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot. Vazba představuje významný zásah do života obviněného (obžalovaného), neboť jej izoluje od jeho rodinného a sociálního prostředí a nezřídka jej stigmatizuje, což má pro něj závažné sociální, psychologické, ale rovněž ekonomické důsledky, spočívající v pozbytí možnosti pracovat a tím i ve ztrátě zdroje příjmů. Držení ve vazbě může také sloužit jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání. Výjimečnost tohoto zajišťujícího institutu je dána především tím, že zbavuje svobody a vystavuje výše popsaným negativním dopadům osobu presumovaně nevinou před definitivním zjištěním viny. Každá vazba musí být vždy založena na

relevantních a dostatečných důvodech. Ve vazebních rozhodnutích je potřeba zhodnotit všechny okolnosti svědčící pro i proti omezení osobní svobody jednotlivce, což musí být náležitě a pečlivě odůvodněno. Ústavní soud v minulosti opakovaně uvedl, že povšechné a obecné odůvodnění rozhodnutí, jímž je omezena osobní svoboda, není v souladu s ústavním pořádkem České republiky. V rámci posuzování tzv. vazebních rozhodnutí obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout tehdy, shledá-li, že rozhodnutí obecného soudu o vazbě není podloženo zákonným důvodem, nebo jestliže jsou tvrzené důvody vazby v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem, nebo když rozhodnutí není odůvodněno poukazem na konkrétní skutečnosti. V případě prodlužování vazby je proto třeba vzít v potaz důvody, pro něž autentický veřejný zájem na pokračování zásahu do osobní svobody převažuje nad presumpcí nevinu i s ohledem na délku trvání vazby, a to na podkladě konkrétních specifických okolností každého případu. Soud musí při rozhodování o dalším trvání vazby v první řadě zvážit případné námitky obviněného, který má právo prokazovat existenci konkrétních skutečností (silných důvodů), jež důvodnou obavu z následků uvedených v § 67 trestního řádu eliminují. Dalším klíčovým faktorem pro posouzení důvodnosti dalšího trvání vazby je plynutí času. Musí být brán zřetel na tzv. doktrínu zesílených důvodů trvání omezení osobní svobody. Obecné soudy jsou povinny respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, jinak nelze pokračující omezení osobní svobody, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření, aprobovat. Konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počáteční fázi trestního stíhání mohou během trvání vazby ztrácet na významu či přesvědčivosti a pro ospravedlnění dalšího trvání zbavení osobní svobody obviněného ve vazbě už nemusí postačovat. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu. Návrh na propuštění z vazby odůvodnil stěžovatel zejména tím, že chce vypomáhat své družce, která je na všechno sama, že má příslib práce u zaměstnavatele, kde by mohl dělat zednické práce asi za 20 000 Kč měsíčně, že při případném propuštění by bydlel u své družky, byl by ochoten se každý den dostavovat k probačnímu úředníkovi a podstupovat testy na OPL. Jako důkaz předložil čestné prohlášení třetí osoby

o možnosti poskytnutí zaměstnání zedníka ve stavební firmě v případě stěžovatelova propuštění na svobodu, písemnou záruku další osoby, korespondenci s Probační a mediační službou, ze které vyplývá, že Probační a mediační služba nemá žádné námitky proti propuštění stěžovatele na svobodu, dále příslib bydlení a prohlášení své přítelkyně. Způsob, jakým se obecné soudy vypořádaly s žádostí o propuštění stěžovatele z vazby, nemohou s ohledem na shora uvedená obecná východiska obstát, zvláště když v dané souvislosti nelze pominout, že v posuzované věci jde v podstatě o trestní stíhání pro méně závažné přečiny (dílem ve stadiu pokusu) s nejvyšší horní hranicí trestní sazby tři roky odnětí svobody, nikoliv o natolik závažnou trestnou činnost, že by vzetí stěžovatele do vazby bylo nezbytným řešením. Ostatně ani hrozba vysokým trestem, která však v posuzované věci není dána, sama o sobě nemůže představovat důvod k prodloužení vazby. Nelze souhlasit s názorem rozhodujících soudů, že důvodná obava, že stěžovatel bude pokračovat v páčání trestné činnosti, plyne z toho, že v současné době nemá žádný stálý zdroj příjmů. Je zřejmé, že nachází-li se stěžovatel v současné době ve vazbě, jen stěží by mohl mít stálý zdroj příjmů. Při vazebním zasedání stěžovatel předložil příslib zaměstnání, přičemž ač městský soud považoval argumentaci obvodního soudu k tomuto příslibu za nepřiléhavou, ani on toto pochybení nenapravil. Dostatečným způsobem nezdůvodnil, proč posoudil příslib zaměstnání jako nedostatečný důvod pro rozhodnutí o propuštění z vazby. Je zřejmé, že žádný příslib zaměstnání nemůže být absolutní zárukou toho, že ten který obviněný po propuštění na svobodu do zaměstnání skutečně nastoupí, neboť se tak nemusí stát z řady objektivních důvodů. Nelze ale připustit, aby soud bez dalšího presumoval, že obviněný do zaměstnání nenastoupí,

jak se stalo v případě stěžovatele. Nedostatečné je rovněž odůvodnění soudu ohledně nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Obvodní soud ani městský soud nijak nevysvětlily, z jakého důvodu navržená nahrazení vazby dohledem probačního úředníka, při kterém by se stěžovatel jednou týdně dostavoval a podstupoval by testy na přítomnost OPL, spojená s předběžným opatřením spočívajícím ve zdržení se požívání alkoholických nápojů a OPL, nemůže eliminovat hrozbu opakování trestné činnosti. Pouhý odkaz na to, že stěžovateli byl dříve uložen trest odnětí svobody ve výměře tří let s podmíněným odkladem na dobu pěti let s dohledem, což ho pravděpodobně neodradilo od páčání další trestné činnosti, je v dané souvislosti nedostačující. Pouhá pochybnost rozhodujícího soudu, zda uložení dalšího dohledu ve spojení s předběžným opatřením by vedlo k lepšímu výsledku, aniž by byla podložena nějakou objektivně zjištěnou okolností, k odůvodnění rozhodnutí o ponechání stěžovatele ve vazbě nepostačuje. Rozhodnutí o dalším trvání vazby bylo navíc učiněno za nezměnné důkazní situace oproti rozhodování o vzetí stěžovatele do vazby, přičemž orgány činné v trestním řízení v rozporu s tzv. doktrínou zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody nepředložily žádné další skutečnosti, které by odůvodňovaly další trvání vazby, a příslušné soudy se s tímto požadavkem náležitě nevypořádaly.

Související judikatura: Nález Ústavního soudu sp. zn. sp. zn. I. ÚS 2665/13, nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1301/13, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 11. 2003 ve věci Pantano proti Itálii, stížnost č. 60851/00.

Relevantní ustanovení: § 67 trestního řádu.

Zpracoval: Jan Tryzna